

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัด
ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
Buddhist Tourism Management of Temples
in Sri Prachan District Suphanburi Province

พระครูสุนทรสืลสัมบัน (คำรณ ล้ำเลิศ)*

PhraKhrusunthonsrilasambun (Khamron lumleart)

วิชชุกร นาคชน**

Wichchukorn Nakthon

พนิต ศรีประดิษฐ์***

Panit Seepradit

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ Master of Public Administration in Mahachulalongkorn University

Suphanburi Buddhist College Thailand

phrakhrysunthon@gmail.com, mk.sommas@gmail.com,

witchgon@yahoo.co.th, drpanitsri@gmail.com

Received: February, ?????

Revised: February, ?????

Accepted: February, ?????

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี (๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (๓) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัด ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสม

*พระครูสุนทรสืลสัมบัน (คำรณ ล้ำเลิศ) PhraKhrusunthonsrilasambun (Khamron lumleart), หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต Master of Public Administration, วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ. Suphanburi Buddhist College.

** ผศ.ดร.วิชชุกร นาคชน Asst.Prof.Dr.Wichchukorn Nakthon, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ thesis Advisors.

*** ผศ.ดร.พนิต ศรีประดิษฐ์ Asst.Prof.Dr.Panit Seepradit, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ thesis Advisors.

วิธี (Mixed Method Research) โดยประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) จากกลุ่มประชากร จำนวน ๓๔๕ คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๙ รูป/คน

ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นการนำหลักสัปปุริสธรรมไปบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หลักที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ หลักปรัสนัญตา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๐ ส่วนหลักที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ หลักมัตตัญญูตา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๐ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ของประชาชนโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ด้านการวางแผน ให้มีการวางแผนการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ด้านการจัดองค์กร พบว่า ควรมีการจัดแผนกแบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้ชัดเจน ด้านบุคลากร พบว่า เจ้าหน้าที่ควรมีความรู้เพื่อการให้คำแนะนำที่ถูกต้อง ด้านการอำนวยความสะดวก พบว่า ควรมีผู้ประสานงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตลอดงาน ด้านการกำกับดูแล พบว่า ควรมีการสร้างมาตรฐานของบุคลากรให้เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างบุคลากรประจำสถานที่ท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะทั่วไป (๑) ด้านการวางแผน วัดต่างๆ ควรมีเครือข่ายองค์กรต่างๆ เพื่อช่วยในการวางแผน พัฒนาวัดและชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในชุมชน (๒) ด้านการจัดองค์กร วัดควรมีการประสานงานหรือมอบหมายในการขอเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำตามความต้องการของประชาชน (๓) ด้านบุคลากร วัดควรฝึกบุคลากรภายในวัดนอกวัด ให้เป็นเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นความรู้แก่พุทธศาสนิกชน (๔) ด้านการจัดองค์กร บุคลากรในวัดควรมีการเรียนรู้เพื่องานด้านการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด (๕) ด้านการกำกับดูแล พระสงฆ์ วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน ชุมชนต้องร่วมกันในการกำกับติดตามเพื่อให้การท่องเที่ยวอนุรักษ์ไว้ซึ่งวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ; การท่องเที่ยวเชิงพุทธ; วัด

Abstract

Research subject “Buddhist Tourism Management of Temples in Si Prachan District Suphan Buri Province” has three objectives: (1) to study the level of people’s opinion towards the Buddhist tourism management of temples in Si Prachan District; Suphan Buri Province (2) to compare people’s opinions towards Buddhist tourism management of temples in Si Prachan District. Suphanburi Province Classified by personal factors (3) to propose guidelines for the management of Buddhist tourism of the temple in Si Prachan District Suphanburi Province In this research It is a mixed method research which consists of quantitative research. (Quantitative Research) from a population of 345 people and qualitative research. by in-depth interview from key informants, 9 photos/ person

The results of the research found that Applying the Sappurisdhamma Dharma principle to the management of Buddhist tourism of the temples in Si Prachan District Suphan Buri Province as a whole is at a high level. The mean was 4.05. When considering each aspect, it was found that the principle with the highest mean was the principle of parinyuta. at a high level The mean was 4.10. The main part with the lowest mean was the Mantanyuta principle. at a high level The mean was 4.01 Level of public opinion towards Buddhist tourism management of temples in Si Prachan District Suphan Buri Province found that the overall level was at a high level. with an average of 4.07. When considering each aspect, it was found that the aspect with the highest mean was the planning aspect. at a high level with an average of 4.10, while the aspect with the lowest mean was administrative at a high level has an average of 4.04 People’s opinions towards Buddhist tourism management of temples in Si Prachan District. Suphanburi Province Classified by personal factors, it was found that sex, age, educational level, occupation, and income of the people as a whole were not different. therefore rejecting the hypothesis Guidelines for Buddhist Tourism Management of Temples in Si Prachan District Suphan Buri Province found that the planning To have a plan to work with other agencies. In terms of organizational arrangements, it was found that there should be a clear division of duties and responsibilities. As for

personnel, it was found that officers should have the knowledge to give correct advice. As for the administration, it was found that there should be a coordinator to ensure that the operations were carried out smoothly throughout the work. In terms of supervision, it was found that the standards of Personnel standards should be established as an important basis for building personnel at tourist attractions General Suggestions (1) In terms of planning and measuring, there should be a network of organizations. to help with planning Develop temples and communities to be prosperous by creating participation from all parties in the community; Temples should be coordinated or assigned in requesting officers to provide advice according to the needs of the people. (3) Personnel, temples should train personnel inside the temple outside the temple. to be a public relations officer to give advice on what is knowledgeable to Buddhists; (4) organizational arrangements Personnel in the temple should have learning for management tasks. Buddhist tourism of the temple supports various activities of the temple. (5) Supervision, monks, temples, local administrative organizations, schools, and communities must cooperate in monitoring so that tourism can preserve the traditional way of life.

Keywords: management; Buddhist tourism; temples

บทนำ

ประเทศไทยหรือราชอาณาจักรไทยเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์และความเป็นมาอัน ยาวนาน เริ่มตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์หรือยุคแรกเริ่มที่มีชุมชนมนุษย์ถือกำเนิดขึ้นในดินแดนลุ่ม แม่น้ำแห่งนี้ รวมตัวก่อตั้งเป็นอาณาจักรและก่อกำเนิดวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ สืบต่อและพัฒนาผ่าน กาลเวลา เรื่อยมา จนกระทั่งเป็นประเทศไทยในปัจจุบันโดยที่สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมมาจากความศรัทธา ในศาสนา เป็นสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธศาสนา จนกลายเป็นรากฐานทางประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งในทุกภาคส่วนของประเทศไทย จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะและวัฒนธรรมที่สำคัญ แห่งหนึ่งของโลก ประเทศไทยในสายตาของนักท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่จะมองว่าเป็นประเทศที่มีแหล่ง ท่องเที่ยวที่สวยงาม มีขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม โดยเฉพาะเป็นดินแดนแห่งพระพุทธ- ศาสนาซึ่งนักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจเพื่อที่จะเที่ยวชมความงดงามของวัดวาอารามในสถานที่ต่าง ๆ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศเป็น อย่างมาก ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการ

กระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างอาชีพ การจ้างงานทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรงและการจ้างงานในภาคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามมา เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งในภาพรวมแล้วจะนำไปสู่การสร้างเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนานั้น ถือเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรมด้านศาสนา การท่องเที่ยววัด ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา^๑ สร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวม อันจะนำไปสู่การสร้างและกระตุ้นจิตสำนึกรักษาสืบสานวัฒนธรรม รวมทั้งให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย^๒

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นวิถีพุทธได้รับความนิยมกันมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมเดินทางไปเที่ยววัดเพื่อไปดูและร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประกอบกับวัดที่เป็นพุทธสถานเป็นศูนย์รวมของมรดกวัฒนธรรมและสรรพวิชาอันหลากหลายของท้องถิ่นนับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาและมีผู้ดูแลพุทธสถานคือพระสงฆ์ นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญทั้งในการอนุรักษ์สืบสาน สืบทอดให้เป็นมรดกของคนในรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี ดังนั้น วัดบางวัดจึงมีการปรับปรุงกิจกรรมให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งทำให้เกิดความสนใจของคนในสังคมส่วนหนึ่งที่ต้องการท่องเที่ยวประเภทการแสวงบุญโดยอาศัยรูปแบบการท่องเที่ยวตามเทศกาลในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ซึ่งมีจุดขายเป็นมรดกแห่งอดีต เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีราคาในสังคมสมัยใหม่ เพราะฉะนั้น วัฒนธรรมดั้งเดิมจะเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงพุทธจึงมีแนวโน้มที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ^๓ วัดถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางการพัฒนาจิตใจ และเป็นที่พักทางใจของประชาชนโดยทั่วไปก็ว่าได้ วัดจึงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาศาสนสถานศาสนวัตถุ และสภาพแวดล้อมภายในวัดให้มีความสะอาดร่มรื่น มีภูมิทัศน์ที่น่าชื่นชม มีการพัฒนาบุคลากร พัฒนาความรู้ของบุคลากรให้ทันต่อสมัยทั้งทางโลกและทางธรรม^๔

^๑ จุฑาภรณ์ หินขุย สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, “แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชามราราม อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด”, วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๓๔-๔๔.

^๒ พระปลัดกิจจา กิตติญาโณ, “การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา”. วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ Academic MCU Buriram Journal, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๔๐-๔๑.

^๓ ขวลิต ตั้งสมบูรณ์กิตติ, “การศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในตลาดเก่าบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี”, รายงานการวิจัย สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) (มหาวิทยาลัยศิลปากร : นครปฐม, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^๔ เขตชนันท์ คนงานดี, “การบริหารการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในอำเภอมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี, วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๑๙.

จังหวัดสุพรรณบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธหลายแห่ง เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีเรื่องราว ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีอยู่มากมาย และอำเภอศรีประจันต์ เป็นหนึ่งอำเภอที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเมืองผ่านที่มีเส้นทางผ่านขึ้นจังหวัดทางเหนืออีกเส้นทางหนึ่งและตามเส้นทางดังกล่าวต้องผ่านทางอำเภอศรีประจันต์ โดยข้อมูลของพื้นที่เป็นพื้นที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวมากพื้นที่หนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบด้านศักยภาพกับอำเภอภายในจังหวัดเดียวกันที่ผ่านมาก็มีปัญหาในหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาด้านสาธารณูปโภคและสวัสดิภาพของนักท่องเที่ยว ปัญหาการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ปัญหาด้านการจัดการท่องเที่ยว และปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยท้องถิ่น ปัญหาด้านนโยบายการท่องเที่ยวที่ขาดความต่อเนื่อง การจัดการท่องเที่ยวที่คาบเกี่ยวกันหลายหน่วยงาน เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ อันเป็นทุนทางวัฒนธรรมของประเทศไทยและเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะนำเอาหลักกรรม คือ สัปปริสธรรมมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมและเข้ากับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
๒. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
๓. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัด ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลภาคสนามจากพุทธศาสนิกชน จำนวน ๓๔๕ คน โดยใช้แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการวางแผน (P) Z (๒) ด้านการจัดองค์กร (O) (๓) ด้านบุคลากร (S) (๔) ด้านการอำนวยความสะดวก (D) และ (๕) ด้านการกำกับดูแล (C)

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Likert Scale) มีเกณฑ์ให้คะแนน ดังนี้

การแปลผล

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ - ๕.๐๐	แปลผลว่า	อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๔๙	แปลผลว่า	อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙	แปลผลว่า	อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ - ๒.๔๙	แปลผลว่า	อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙	แปลผลว่า	อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที กรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๙ รูป/คน

ผลการวิจัย

ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๓๒ มีอายุมากกว่า ๔๐ ปี ขึ้นไป จำนวน ๑๓๕ รูป คิดเป็น ร้อยละ ๓๙.๑๓ มีระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๙๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๓๘ มีอาชีพอื่น ๆ จำนวน ๑๘๙ คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๗๘ มีรายได้ไม่เกิน ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๓๔ คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๘๓

ระดับความคิดเห็นการนำหลักสัปปุริสธรรมไปบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หลักที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ หลักปรัสนัญตา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๐ ส่วนหลักที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ หลักมัตตัญญตา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑

ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๐ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ของประชาชนโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัด ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ด้านการวางแผน ให้มีการวางแผนการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อความต่อเนื่องของการประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดองค์กร พบว่า ควรมีการจัดแผนกแบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้ชัดเจนและให้เจ้าหน้าที่มีการจัดทำแผนผังแสดงองค์กรให้ชัดเจน ด้านบุคลากร พบว่า เจ้าหน้าที่ควรมีความรู้เพื่อการให้คำแนะนำที่ถูกต้อง ด้านการอำนวยความสะดวก พบว่า ควรมีผู้ประสานงานเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตลอดงาน ด้านการกำกับดูแล พบว่า ควรมีการสร้างมาตรฐานของบุคลากรให้เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างบุคลากรประจำสถานที่ท่องเที่ยว

อภิปรายผล

จากการศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวกโดยให้มีเอกสารแผ่นพับในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของพุทธศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในพื้นที่กับสาธารณชนเป็นอย่างดี และได้ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่คอยอำนวยความสะดวกแก่การเดินทาง มีการวางแผนเตรียมกิจกรรมในแต่ละเทศกาล มีการเปิดให้ชมสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงซากผังเมืองในอดีต ศาสนสถานประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธรรมาธิ์ สิริมงคล ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” แล้วกล่าวถึงผลการวิจัยไว่ว่านักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้านสถานที่ ด้านการสร้างแรงจูงใจ และด้านการให้บริการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงว่าทางวัดจัดเตรียมความพร้อมเป็นอย่างดี^๕

^๕ พระมหาธรรมาธิ์ สิริมงคล (มาตรา), “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, พุทธศาสนนิตยสาร บัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๔.

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผู้วิจัยจึงมีประเด็นที่นำมาอภิปราย ได้ดังนี้

ด้านการวางแผน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็น โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า วัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธโดยเตรียมกิจกรรมในแต่ละเทศกาล มีการอำนวยความสะดวกให้ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมในประเพณีนั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธัชธร สิริมงคล ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ วัดหนองแขว (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” แล้วกล่าวถึงผลการวิจัยไว้ว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขว (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขว (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้านสถานที่ ด้านการสร้างแรงจูงใจ และด้านการให้บริการ อยู่ในระดับ มากทุกด้าน ซึ่งงานการท่องเที่ยวเชิงพุทธต้องใช้คนเยอะและเป็นคนที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน จะต้องมีการแบ่งงานเป็นหมวดหมู่ งานต่าง ๆ ของวัดและศาสนสถาน โดยกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินการอย่างชัดเจน สามารถจัดองค์กรให้มีความเหมาะสมและสามารถตรวจสอบได้และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์ แล้วกล่าวถึงผลการวิจัยไว้ว่า “แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครปฐม” โดยรวมอยู่ในระดับมากจึงยืนยันให้เห็นว่าแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวมีความเหมาะสมกับจังหวัดนครปฐม สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ และเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต่อไป^๖

ด้านการจัดองค์กร พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า วัดจัดพระสงฆ์หมุนเวียนกันในการทำพิธีต่าง ๆ ตามเทศกาล โดยแบ่งเจ้าหน้าที่ตามจุดต่าง ๆ ในเทศกาล และมีการเปิดให้ชมสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงซากผังเมืองในอดีต ประเพณีและเทศกาลต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรบล ฤทธิ์เต็ม ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด” จากผลการสำรวจความพึงพอใจการท่องเที่ยววัดในจังหวัดเชียงใหม่ แล้วได้กล่าวถึงผลการวิจัยไว้ว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อสถานที่ท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีการจัดทำผังการใช้สอยพื้นที่ของวัด การจัดทำแผนพัฒนาวัดทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และการจัดทำแผนพัฒนาฟื้นฟูโบราณสถานหรือวัดร้าง^๗

^๖ วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์, “แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครปฐม”, **ปรัชญาคุษุภบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว**, (มหาวิทยาลัยพะเยา, ๒๕๕๙), หน้า ๓๑๘.

^๗ ภัทรบล ฤทธิ์เต็ม, “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด”, **พุทธศาสนมทาบบัณฑิต พระพุทธศาสนา**, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ค.

ด้านบุคลากร พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า วัดจัดเจ้าหน้าที่ประจำมีทักษะในการทำงาน มีปริมาณเพียงพอต่อการอำนวยความสะดวก บ้างก็เป็นวิทยากรประจำเทศกาลมีทักษะในการประกอบพิธีตามประเพณีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้คำแนะนำเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นความรู้แก่พุทธศาสนิกชนได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสุโก (ช้างเมือง) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร” แล้วกล่าวถึงผลการวิจัยไว้ว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับได้ ดังนี้ (๑) ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด (๒) ด้านการพัฒนาศาสนสถาน (๓) ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัด และ (๔) ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม^๑

ด้านการอำนวยความสะดวก พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็น โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า วัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ มีเอกสาร แผ่นพับในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในภูมิภาคกับสาธารณชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสุโก (ช้างเมือง) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร” แล้วกล่าวถึงผลการวิจัยไว้ว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับได้ ดังนี้ (๑) ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด (๒) ด้านการพัฒนาศาสนสถาน (๓) ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัด และ (๔) ด้านการพัฒนาสีสิ่งแวดล้อม

ด้านการกำกับดูแล พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า วัดมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแสวงบุญเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารที่ถูกต้องของศาสนา วัฒนธรรม

^๑ พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสุโก, (ช้างเมือง), “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร”, *Journal of Wisdom Political Science and Multidisciplinary Scievces*, Vol. 3 No. 2 (July - December 2018) : 24.

^๒ พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสุโก, (ช้างเมือง), “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ (๒).

ประเพณีและวิถีชีวิตในภูมิภาคกับสาธารณชน เพื่อให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้ซึมซับเอาคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมอันดีของวิถีชีวิตแบบไทยไปสู่การยกระดับสังคมที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีดา ไชยา ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสกลนคร ประเทศไทย” แล้วกล่าวถึงผลการวิจัยไว้ว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในระดับค่อนข้างมาก ต่อทุกปัจจัยความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และก็มีคามพึงพอใจมากต่อทุกปัจจัยการตอบสนอง ความต้องการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสกลนคร และพบ ๓ องค์ประกอบหลักที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธคือ องค์ประกอบจิตวิญญาณมรดกวัฒนธรรมศาสนา องค์ประกอบความมีชื่อเสียงพิเศษสำหรับการแนะนำบอกต่อ และองค์ประกอบตัวกระตุ้นการวางแผนท่องเที่ยว ซึ่งทั้ง ๓ องค์ประกอบมีความสัมพันธ์ต่อการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยองค์ประกอบด้านจิตและวิญญาณทางมรดกและวัฒนธรรมทางศาสนามีอิทธิพลต่อการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยมากที่สุด^{๑๐}

จากการเปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๕ ด้าน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ผู้วิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

เพศ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า ประชาชนทั้งหญิงและชาย เป็นผู้ที่มีความประสงค์เที่ยวเพื่อแสวงบุญผ่านพุทธศิลป์กรรมเหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกโก (ช่างเมือง) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร” แล้วกล่าวถึงผลการวิจัยไว้ว่า ประชาชน ที่มีเพศที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร ไม่แตกต่างกัน^{๑๑}

อายุ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่มาท่องเที่ยวเชิงพุทธส่วนใหญ่ไม่ยึดติดถ้อยมั่นกับปัญหาเล็ก ๆ น้อยๆ ในการมาท่องเที่ยว ต่างก็มีเป้าหมายเดียวกันเพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาและศาสนสถาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธวัช สิริมงคล (มาตรา) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขวง(พระอารามหลวง)

^{๑๐} ปรีดา ไชยา, “การท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสกลนคร ประเทศไทย”, วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ปีที่ ๘ ฉบับพิเศษ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๒๒๓.

^{๑๑} พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกโก, (ช่างเมือง), “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ (๒).

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” แล้วกล่าวถึงผลการวิจัยไว้ว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน^{๑๒}

ระดับการศึกษา พบว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า วุฒิกศศึกษาของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวลักษณะนี้ มุ่งหวังเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ที่โดดเด่น และภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนนั้น ๆ ตามเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสโกโก (ช่างเมือง) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร” แล้วกล่าวถึงผลการวิจัยไว้ว่า ประชาชน ที่มีเพศที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร ไม่แตกต่างกัน

อาชีพ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า รายได้ไม่ได้เป็นผลกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพราะการท่องเที่ยวลักษณะนี้มุ่งทำบุญ ศึกษาประเพณี และวัฒนธรรม มากกว่าการท่องเที่ยวเพื่อการใช้จ่ายใช้สอย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธัชชร์ สิริมงคล (มาตรา) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” แล้วกล่าวถึงผลการวิจัยไว้ว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน^{๑๓}

รายได้ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า ความคาดหวังของนักท่องเที่ยว โดยวัดควรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ศาสนา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นของทั้งผู้ใหญ่และเยาวชน เป็นความคาดหวังของนักท่องเที่ยว ศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยว ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสโกโก (ช่างเมือง) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร” แล้วกล่าวถึงผลการวิจัยไว้ว่า ความคิดเห็นของประชาชน

^{๑๒} พระมหาธัชชร์ สิริมงคล (มาตรา), “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, *พุทธศาสนมทาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๔.

^{๑๓} พระมหาธัชชร์ สิริมงคล (มาตรา), “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, *พุทธศาสนมทาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้าบทคัดย่อ ก-ข.

ที่มีต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาครแตกต่างกัน^{๑๔}

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

- ๑) ด้านการวางแผน วัดต่างๆ ควรมีเครือข่ายองค์กรต่างๆ เพื่อช่วยในการวางแผน พัฒนาวัดและชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในชุมชน
- ๒) ด้านการจัดองค์กร วัดควรมีการประสานงานหรือมอบหมายในการขอเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำตามความต้องการของประชาชน
- ๓) ด้านบุคลากร วัดควรมีฝึกอบรมบุคลากรภายในวัดนอกวัด ให้เป็นเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้คำแนะนำเกี่ยวกับสิ่งที่มีความรู้แก่พุทธศาสนิกชน
- ๔) ด้านการจัดองค์กร บุคลากรในวัดควรมีการเรียนรู้เพื่องานด้านการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของวัด
- ๕) ด้านการกำกับดูแล พระสงฆ์ วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน ชุมชนต้องร่วมกันในการกำกับติดตามเพื่อให้การท่องเที่ยวอนุรักษ์ไว้ซึ่งวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- ๑) บุคลากรของวัด ควรศึกษาการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของวัด และเป็นสถานที่ให้คณะสงฆ์และประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน
- ๒) เจ้าอาวาส ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำตามจุดต่างๆ
- ๓) เจ้าอาวาสควรบริหารจัดการกับสิ่งปลูกสร้างภายในวัด โดยจัดทำป้ายเพื่อเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติภายในวัด

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ศาสนสถาน”
- ๒) ควรศึกษาเกี่ยวกับ “การร่วมอนุรักษ์ ภูมิทัศน์ ภูมิสถาปัตย์ ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว”
- ๓) ควรศึกษาเกี่ยวกับ “ประเพณีของชุมชนท้องถิ่น”

^{๑๔} พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกโก, (ช่างเมือง), “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้าบทคัดย่อ (๒).

บรรณานุกรม

- เขตจันทร์ คนงานดี. “การบริหารการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. **วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๑๙.
- จุฑาภรณ์ หินชุย สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. “แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคม-วนาราม อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด”. **วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๓๔๔.
- ชวลิต ตั้งสมบูรณ์กิตติ. “การศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในตลาดเก่าบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔.
- ปริดา ไชยา. “การท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสกลนคร ประเทศไทย”. **วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ**. **มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่**. ปีที่ ๘ ฉบับพิเศษ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๒๒๓.
- พระปลัดกิจจา กิตติญาโณ. “การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสิงขร จังหวัดสงขลา”. **วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ Academic MCU Buriram Journal** ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๔๐-๔๑.
- พระมหาธรร สิริมงคล (มาตรา). “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขว (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. **พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระสมุห์อนุรักษ์ ชีรสุโก. (ช่างเมือง). “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- ภัชรบถ ฤทธิ์เต็ม. “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด”. **พุทธศาสนมหาบัณฑิต พระพุทธศาสนา**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์. “แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัด นครปฐม”. **ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว**. มหาวิทยาลัยพะเยา, ๒๕๕๙.